

NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČR

ÚSTŘEDNÍ KOLO 50. ROČNÍKU DĚJEPISNÉ OLYMPIÁDY

„Labyrintem barokního světa (1556 – 1781)“

2020/2021

PÍSEMNÁ PRÁCE NA TÉMA:

„Cesta barokního poutníka mým regionem“

Název práce: Příběh zapomenuté barokní kaple

Zpracoval: Tobiáš Pupík

**Adresa školy: Gymnázium Fr. Palackého Valašské Meziříčí,
Husova 146, 757 01 Valašské Meziříčí**

Ročník: 2021

Kraj: Zlínský

Obsah

Úvod.....	3
1 Stručná historie zámku Žerotínů ve Valašském Meziříčí	3
2 Barokní přestavba zámku, vznik kaple a její výzdoba.....	3
3 Další osudy kaple v 19. a 20. století a její záchrana	4
Závěr.....	4
4 Bibliografie	5
Přílohy	6

Úvod

Valašské Meziříčí má bohatou barokní historii, jejíž součástí je také zámek Žerotínů. V jeho jižním křídle se v současné době dokončuje projekt restaurování barokní kaple Smrtných úzkostí Ježíše Krista, jejíž fresky jsou dílem olomouckého barokního malíře Josefa Ignáce Sadlera. Tato kaple byla až do nedávna prakticky zapomenutá, neboť v jejím prostoru bylo na začátku 20. století vybudováno schodiště a vzácné fresky překryla moderní omítka. Rozhodl jsem se popsat osudy obnovené barokní památky a vydal jsem se proto do zámku Žerotínů, kde jsem se setkal s panem Mgr. Janem Anlaufem, archeologem a vedoucím MAGC a památkářem panem Mgr. Petrem Zajícem. Rozhovor s oběma odborníky, kteří mě provedli kaplí a expozicemi zámku, byl pro mě kromě historické literatury důležitým zdrojem informací. Ve své práci se zaměřím na vývoj a výzdobu kaple a také na moderní dokumentační a restaurátorské postupy, které dnes odborníci při záchraně vzácných památek používají.

1 Stručná historie zámku Žerotínů ve Valašském Meziříčí

Zámek Žerotínů byl založen Janem IV. z Pernštejna roku 1539 jako centrum zdejšího panství místo zastaralého hradu v Rožnově pod Radhoštěm. V roce 1547 však zámek i meziříčské panství přešlo do zástavy a později do vlastnictví rodu Žerotínů. Zároveň byla postavena kamenná hradba města, jejíž součástí byl i zámek. Za třicetileté války zažilo Meziříčí velké pohromy, protože jak císařské armády, tak zdejší obyvatelé, Valaši, kteří stáli na straně protestantů a opakovaně se za třicetileté války bouřili, chtěli město obehnané hradbami ovládat. (1)

Po válce začali Žerotínové uvádět panství do pořádku a postupně vybudovali reprezentativní barokní sídlo. Od roku 1815 byl zámek v držení rodu Kinských, kteří jej roku 1854 prodali státu. Pak zde byla až do roku 1912 zřízena ženská trestnice, jedna z mála v habsburské monarchii. Zámek poté odkoupil olomoucký arcibiskup František Bauer a později byl majetek převeden na zdejší faru a katolický spolek. Za první světové války se v zámku nacházel vojenský lazaret, po válce sloužil objekt potřebám katolické lidové strany a také armády. Po 2. světové válce se objekt přeměnil na kulturní zařízení města Valašské Meziříčí a po roce 1989 byl kompletně rekonstruován. (2)

2 Barokní přestavba zámku, vznik kaple a její výzdoba

Kaple je výsledkem velké barokní přestavby, která začala za Františka Ludvíka ze Žerotína kolem roku 1716 a dokončena byla za jeho syna Michaela Josefa ze Žerotína roku 1756. Zámek byl zvýšen o jedno patro, přibyla francouzská zahrada, ve které se pěstovaly i pomeranče a citrony, do zámeckého interiéru byla přidána knihovna, archiv, kulečnickový sál a kaple Smrtných úzkostí Ježíše Krista, která se nachází v jižním křídle. (3). Její výzdoba byla svěřena olomouckému malíři

Josefu Ignáci Sadlerovi, narozenému roku 1725 do rodiny sochaře Filipa Sattlera. První léta učení strávil v dílně svého otce, v roce 1744 odešel na studia do Itálie. Vrátil se jako zralý umělec, bohužel však zemřel v nedožitých 42 letech. Fresky ve zdejší zámku jsou jedním z jeho posledních děl. (4)

Kaple o rozměrech 8x4x9 metrů sloužila zámeckému panstvu a služebnictvu. Původně měla kamennou podlahu. Její stěny pokrývala bohatá pozdně barokní iluzivní výmalba s oblíbenými Sadlerovými květinovými motivy a 5 alegorickými postavami křesťanských ctností, z nichž dokážeme pojmenovat Víru, Naději, Lásku a Trpělivost. U poslední postavy se nedochovaly její atributy, pravděpodobně se však jednalo o alegorii Píle. Nad oltářem mohli věřící spatřit obraz Krista trpícího v Getsemanské zahradě. Na klenbě byl v iluzivním zrcadle namalován patron stavebníka Michaela Josefa ze Žerotína archanděl Michael svádějící souboj s padlými anděly. Celou kompozici doplňovaly kartuše se scénami ze starozákonní knihy Genesis: Prvotní hřích, Vyhnání z ráje, Prokletí plodů země a Život v potu tváře. Součástí kaple byla vrchnostenská oratoř a kruchta pro zpěváky a hudebníky. Dole v lavicích sedávalo služebnictvo. (3)

3 Další osudy kaple v 19. a 20. století a její záchrana

Po odprodání zámku státu a zřízení ženské trestnice sloužila kaple k bohoslužbám řádových sester spravujících věznic. Po jejím zrušení roku 1912 byla kaple uzavřena a začala chátrat. Za první republiky využívala jižní křídlo zámku armáda. Kvůli sporům s majitelem objektu, lidovou stranou, neměla ovšem přístup k centrálnímu schodišti, proto nechala roku 1926 kapli zrušit, stěny zalíčit a do prostoru kaple vestavět schodiště. (2)

V roce 2012 bylo při velké rekonstrukci jižního křídla schodiště vybouráno a fresky opět odhaleny. Pomocí tzv. fotogrammetrie byl podrobně zdokumentován výchozí stav a roku 2016 se začalo s obnovou výmalby. Na tuto práci byli povoláni špičkoví čeští restaurátoři, paní Romana Balcarová a pan Peter Stirber, kterým se podařilo zachránit většinu nástěnných fresek včetně ztělesnění ctností s výjimkou jedné v místě, kudy vedla technická zařízení schodiště. Naopak se bohužel nezachoval původní strop, kompletně probouraný kvůli stavbě schodů a nová stropní klenba zůstala prázdná, protože její výzdobu nebylo možné na základě dostupných informací zrekonstruovat. (3)

Závěr

Když se řekne barokní památka, vybaví se nám často kostely a zámky v Praze, Vídni, Římě či Olomouci. Možná ale neznáme památky v našem okolí. Před touto soutěží jsem neměl tušení o tom, že za okny, kolem kterých denně chodím, se skrývá barokní vzácnost. Teď se díky tomu budu dívat na své město jinak. Jako na krásné místo plné cenných pamětihodností. A vám bych radil to samé. Zajímejte se o svůj region. Určitě najdete mnoho krásného.

4 Bibliografie

1. **DOSTÁL, František.** *Valašské Meziříčí v pamětech třicetileté války.* Ostrava : Krajské nakladatelství, 1962.
2. **BALETKA, Ladislav, a další.** *Valašské Meziříčí.* Dějiny českých, moravských a slezských měst. Praha : NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. ISBN 978-80-7422-575-8.
3. **ANLAUF, Jan a ZAJÍC, Petr.** Komentovaná prohlídka kaple Smrtných úzkostí Ježíše Krista a expozice Zámecké patro v zámku Žerotínů ve Valašském Meziříčí. Valašské Meziříčí : Pupík, Tobiáš, 15. duben 2021.
4. **ARIJČUK, Petr, a další.** *Josef Ignác Sadler 1725-1767.* [editor] Leoš MLČÁK. Olomouc : Muzeum umění Olomouc, 2011. ISBN 978-80-87149-45-4.
5. **NEKUDA, Vladimír, ed.** *Okres Vsetín: Rožnovsko - Valašskomeziříčsko - Vsetínsko.* Vlastivěda moravská. Řada topografická. Valašské Meziříčí : Hvězdárna Valašské Meziříčí, 2002. Sv. 68. ISBN 80-7275-024-0.

Přílohy

Příloha číslo 1 Pracovní list

1. Úkol - otázky

Zámek Žerotínů byl založen roku:

- a) 1576 b) 1539 c) 1607

Založil ho rod

- a) Pernštejnů b) Kinských c) Žerotínů

Barokní přestavbu zámku zahájil

- a) Bernard František b) Michael Josef c) František Ludvík

Na klenbě kaple byl namalován

- a) Archanděl Michael b) Ježíš Kristus c) Výjev z knihy Genesis

Obnova výmalby kaple začala roku

- a) 2020 b) dosud nezačala c) 2016

2. Úkol - přesmyčky

V přesmyčkách se ukrývají čtyři slova či slovní spojení zmíněná v textu. Zkus je vyluštit a vysvětlí jejich roli v kontextu kaple.

1. ACHIMLE SOFEJ

2. PFLII TSERLTA

3. ÁITLEI

4. ÁKSLA

3. Úkol - ANO/NE

Zakroužkuj správnou odpověď

Jednou z postav ctností vymalovaných v kapli je Víra ANO/NE

Malíř, který kapli vymaloval, pocházel z Brna ANO/NE

Po zřízení ženské trestnice byla kaple zrušena ANO/NE

Schody vybuodovala v kapli armáda ANO/NE

Zámek odprodal státu rod Kinských ANO/NE

4. Úkol - spojovačka

Spoj, co k sobě patří

rok 2012

archanděl Michael

první republika

Olomouc

rodiště Josefa Ignáce Sadlera

armáda v zámku

odkrytí fresek kaple při rekonstrukci zámku

křestní patron zadavatele stavby kaple

5. Úkol - poznávačka

Poznáš, jak se tento dekorativní prvek nazývá? Zkus napsat, jaké výjevy byly v kapli takto orámovány.

Příloha číslo 2 Pracovní list s řešením

Pracovní list (řešení je zbarveno zelenou barvou)

1. Úkol - otázky

Zámek Žerotínů byl založen roku:

a) 1576 b) 1539 c) 1607

Založil ho rod

a) Pernštejnů b) Kinských c) Žerotínů

Barokní přestavbu zámku zahájil

a) Bernard František b) Michael Josef c) František Ludvík

Na klenbě kaple byl namalován

a) archanděl Michael b) Ježíš Kristus c) výjev z knihy Genesis

Obnova výmalby kaple začala roku

a) 2020 b) dosud nezačala c) 2016

2. Úkol - přesmyčky

V přesmyčkách se ukrývají čtyři slova či slovní spojení zmíněná v textu. Zkus je vyluštit a vysvětlí jejich roli v kontextu kaple.

1. ACHIMLE SOFEJ Michael Josef, zadavatel stavby kaple
2. PFLII TSERLTA Filip Sattler, otec Josefa Ignáce Sadlera
3. ÁITLEI Itálie, místo studií Josefa Ignáce Sadlera
4. ÁKSLA Láska, jedna z ctností vymalovaných v kapli, byla výrazně poškozena stavbou schodiště

3. Úkol - ANO/NE

Zakroužkuj správnou odpověď

Jednou z postav ctností vymalovaných v kapli je Víra ANO/NE

Malíř, který kapli vymaloval, pocházel z Brna ANO/NE

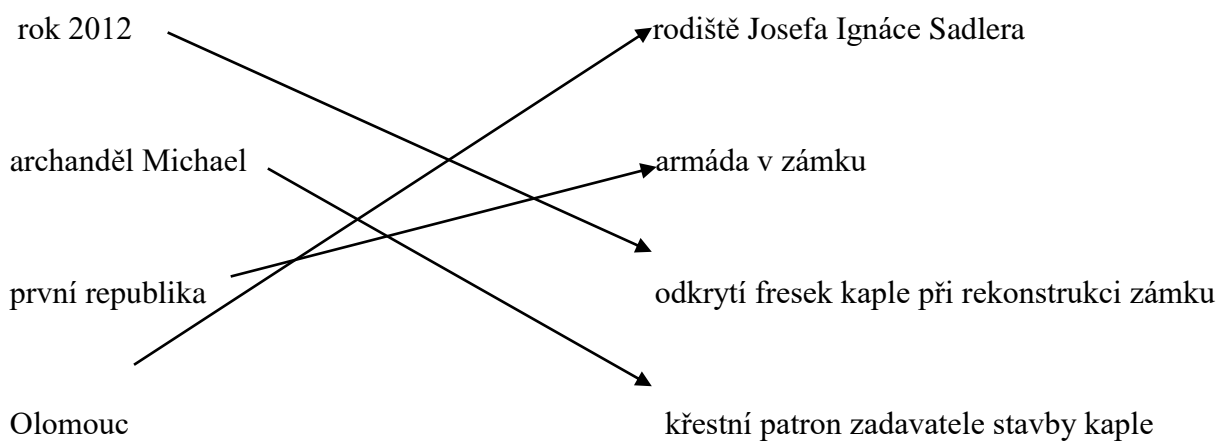
Schody zbudovala v kapli armáda ANO/NE

Po zřízení ženské trestnice byla kaple zrušena ANO/NE

Zámek odprodal státu rod Kinských ANO/NE

4. Úkol - spojovačka

Spoj, co k sobě patří

5. Úkol – poznávačka

Poznáš, jak se tento dekorativní prvek nazývá? Zkus napsat, jaké výjevy byly v kapli takto orámovány.

Na obrázku je kartuš (kartuše). Kartušemi byly v kapli orámovány výjevy z knihy Genesis.

Příloha číslo 3 Obrazové přílohy

*Obrázek 1 Kaple před rokem 1926, než bylo vybudováno schodiště pro potřeby armády
(Foto: Archiv KZ Valašské Meziříčí)*

Obrázek 2 Kaple dnes (Foto: autor 2021)

Obrázek 3 Stropní klenba s kartušemi a freskou archanděla Michaela (Foto: Archiv KZ Valašské Meziříčí)

Obrázek 4 Obnovený strop s náčrty původních maleb (Foto: autor 2021)

Obrázek 5 Ctnosti: nalevo Trpělivost s beránkem, jejíž tvář byla restaurátorkou domalována, napravo postava ctnosti bez dochovaného atributu s originální tváří od J. I. Sadlera (Foto: autor 2021)

*Obrázek 6 Věra s atributem kříže, krásná iluzivní malba, která zachycuje i stín zobrazené postavy
(Foto: Archiv KZ Valašské Meziříčí)*

Obrázek 7 Naděje s atributem kotvy, dole vhléd do sakristie kaple, jejíž součástí je i jediný dochovaný zbytek meziříčských hradeb, začleněný při přestavbách do jižního křídla zámku (Foto: autor 2021)

Obrázek 8 Nejvíce poškozená postava Lásky s dětmi, jejíž obličej a značná část těla se bohužel nedochovaly (Foto: autor 2021)

Obrázek 9 Vrchnostenská oratoř s bohatou výmalbou, napravo kruchta (Foto: Archiv KZ Valašské Meziříčí)

Obrázek 10 Práce na restaurování fresek (Foto: Archiv KZ Valašské Meziříčí)

Obrázek 11 Práce na odvodňování kaple, Mgr. Jan Anlauf, archeolog a vedoucí Muzejního a galerijního centra v zámku Žerotínů ve Valašském Meziříčí (Foto: Archiv KZ Valašské Meziříčí)

Obrázek 12 Odvodňování vnější stěny kaple, které prozatím brání jejímu úplnému otevření veřejnosti (Foto: Archiv KZ Valašské Meziříčí)

Obrázek 13 Model zámku Žerotínů v barokní době - expozice Zámecké patro (Foto: Pavel Lasztovicza)

Obrázek 14 Areál zámku s navazující barokní zahradou - expozice Zámecké patro (Foto: Pavel Lasztovicza)

Obrázek 16 Ukázka fotogrammetrie zámecké kaple, která sdružením fotografií daného objektu zcela přesně zaznamená jeho prostorové uspořádání (Foto: autor 2021)

Obrázek 17 Autor v sakristii kaple se vstupem do malé dochované části meziříčských hradeb (Foto: Alžběta Zetková 2021)